

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 2009.10.19
KOM(2009)532 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS

Autorių teisės žinių ekonomikoje

KOMISIJOS KOMUNIKATAS

Autorių teisės žinių ekonomikoje

Tekstas svarbus EEE

TURINYS

1.	IŽANGA	3
2.	ŽALIOJI KNYGA IR VIEŠOS KONSULTACIJOS	3
3.	TOLESNI VEIKSMAI – KONSULTACIJŲ REZULTATŲ TAIKYMAS.....	4
3.1.	Bibliotekos ir archyvai	5
3.2.	Nenustatytos autorių teisės kūriniai	6
3.3.	Mokymas ir moksliniai tyrimai.....	7
3.4.	Neįgalieji.....	8
3.5.	Naudotojų kuriamas turinys (NKT).....	10
4.	IŠVADOS	10

1. IŽANGA

Žinių kūrimas, platinimas ir sklaida bendrojoje rinkoje yra tiesiogiai susiję su platesniais Lisabonos strategijos tikslais. Technologinė pažanga sudarė palankesnes sąlygas gauti informaciją elektronine forma.

Bibliotekos yra suinteresuotos plačios apimties skaitmeninimo projektais, kad galėtų išsaugoti savo archyvus ir (arba) juos platinti internetu, įskaitant galimybę naudotis nenustatytos autorių teisės kūriniais (kūriniais, kurių teisių turėtojų negalima nustatyti ar surasti). Mokslinių tyrimų ir mokymo įstaigos siekia, kad jos galėtų lanksčiau platinti medžiagą, be kita ko ir tarpvalstybinio nuotolinio mokymosi reikmėms. Neįgaliesiems vis dar sudėtinga gauti informacijos ar žinių produktų. Pavyzdžiui, regėjimo problemų turintys asmenys siekia, kad būtų sprendžiama knygų stygiaus problema – tik 5 % Europos leidinių leidžiama jiems prieinamu formatu; padėtį apsunkina dar ir tai, kad tarpvalstybiniam knygų platinimui taikomi apribojimai – net tarp šalių, kuriose kalbama ta pačia kalba.

Leidėjai ir autoriai reiškia susirūpinimą, kad, įgyvendinant bibliotekų remiamus ar kitus plataus masto skaitmeninimo projektus ir jų darbus platinant internetu neatlikus tinkamos kruopščios paieškos, gali būti pažeistos jų autorių teisės ir labai sumažėti jų pajamos. Leidėjai teigia, kad jie jau dabar apie 90 % mokslinių žurnalų pateikia internetu, investuoja į naujus ir naujoviškus elektroninio pateikimo būdus (pvz., e. knygas), be kita ko ir nuotolinio mokymo reikmėms, ir teikia prieigą sutrikusios regos asmenims.

Atsižvelgdama į tai Komisija pradėjo viešas konsultacijas dėl Žaliosios knygos „Autorių teisės žinių ekonomikoje“¹. Taip siekta išnagrinėti, kaip galima užtikrinti plačią žinių sklaidą bendrojoje rinkoje, visų pirma internete, atsižvelgiant į galiojančius autorių teisės reglamentuojančius teisės aktus, konkrečiai – į Direktyvą 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo (toliau – direktyva)². Šiame komunikate pateikta konsultacijų išvadų apžvalga. Jame skelbiama, koks parengiamasis darbas bus atliktas ruošiantis įgyvendinti konkrečias tolesnes iniciatyvas, susijusias su būsima plataus užmojo visapusiška intelektinės nuosavybės strategija, kurią pasiūlys naujos sudėties Komisija.

2. ŽALIOJI KNYGA IR VIEŠOS KONSULTACIJOS

Žaliojoje knygoje svarstyti bendri klausimai, susiję su išimtinėmis teisėmis taikomomis išimtimis. Joje nagrinėjama, ar turėtų būti nustatomos žinių sklaidai aktualiausios išimtys. Žaliojoje knygoje taip pat svarstomas licencinių susitarimų ir licencijavimo modelių klausimas. Joje taip pat klausiama, ar skaitmeninės sklaidos amžiuje neturėtų būti palapsniui keičiami išimtys ir apribojimai, taikomi bibliotekoms ir archyvams, mokymui ir moksliniams tyrimams, taip pat neįgaliesiems. Taip pat svarstyti klausimai, susiję su nenustatytos autorių teisės kūriniais, ir vartotojų klausimai, tokie kaip naudotojų sukurtas turinys.

¹ COM (2008) 466.

² 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo (OL L 167, 2001 6 22, p. 10–19).

Per konsultacijas pateikti 372 atsakymai. Komisijai atsakymus pateikė: i) leidėjai (56); ii) kolektyvinio teisių administravimo organizacijos ir licencijavimo organizacijos (47); iii) universitetai (47); iv) bibliotekos, archyvai ir muziejai (114); v) pramonės ir prekybos federacijos (30); vi) neįgaliesiems atstovaujančios organizacijos (4); vii) valstybės narės (11); ir viii) kiti (63).

Apskritai išryškėjo dvi skirtingos nuomonės. Bibliotekos, archyvai ir universitetai pirmenybę teikia viešajam interesui ir pasisako už atviresnę autorių teisių sistemą. Leidėjai, autorių teisių kolektyvinio teisių administravimo organizacijos ir kiti teisių turėtojai teigia, kad geriausias būdas gerinti žinių sklaidą ir vartotojams suteikti daugiau galimybių veiksmingiau naudotis kūriniais yra licenciniai susitarimai.

Bibliotekos ir mokslininkai teigia, kad kai kurios išimtys žinių ekonomikai yra svarbesnės už kitas. Jie teikia pirmenybę privalomoms bazinėms išimtims, kuriomis siekiama užtikrinti viešąjį interesą, kad būtų palengvinta „prieiga prie žinių“³. Jie taip pat tikisi, kad šių išimčių taikymas nebus apribotas naudojant technologinės apsaugos priemones (TAP). Todėl siūlo, kad autorių teisių ribas nustatytų teisės aktų leidėjai.

Leidėjai, kolektyvinio teisių administravimo organizacijos ir kiti teisių turėtojai mano, kad to paties galima sėkmingai pasiekti sudarant sutartis, kuriose dažnai atsižvelgiama į naujas technologijas. Leidėjai teigia, kad privalomos išimtys gali pakenkti ekonominės naudos principo taikymui ir skatinti norą paslaugomis naudotis nemokamai.

Pradėjus formuoti interneto kultūrai, kurios pagrindas – dalijimasis informacija ir informacijos mainai, duomenų gavyba ir sąveikūs mokymasis, išaiškėjo tų, kurie siekia atviresnės autorių teisių sistemos, ir tų, kurie nori išsaugoti *status quo*, požiūrio skirtumai⁴. Todėl iškyla uždavinys šiuos interesus suderinti. Kad pasiektų šį tikslą, Komisija turi keletą politikos priemonių.

3. TOLESNI VEIKSMAI – KONSULTACIJŲ REZULTATŲ TAIKYMAS

Šiame komunikato skirsnyje pateikiamos pagrindinės konsultacijų išvados, susijusios su mokslinės, kultūrinės ir švietimo medžiagos skaitmeniniu išsaugojimu ir sklaida, nenustatytais autorių teisėmis, neįgaliųjų galimybėmis naudotis žiniomis ir vartotojų sukurtu turiniu. Jame taip pat nurodoma, kokių veiksmų Komisija ketina imtis, kad rastų tinkamą per konsultacijas nustatytų problemų sprendimą.

³ Be kita ko, siūlomos tokios privalomos Direktyvos 2001/29/EB taikymo išimtys: i) dauginimas privačioms reikmėms (5 straipsnio 2 dalies b punktas); ii) bibliotekų, archyvų ir muziejų daromos kopijos (5 straipsnio 2 dalies c punktas); iii) naudojimas švietimo ir mokslo reikmėms (5 straipsnio 3 dalies a punktas); iv) naudojimas neįgaliųjų reikmėms (5 straipsnio 3 dalies b punktas); v) naudojimas rengiant naujienas ir spaudos apžvalgas (5 straipsnio 3 dalies c punktas); ir vi) citavimas kritikos straipsniuose ir apžvalgose (5 straipsnio 3 dalies d punktas).

⁴ „Trijų etapų testas“ numatytas Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) autorių teisių sutarties 10 straipsnyje, PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 16 straipsnyje ir direktyvos 5 straipsnio 5 dalyje.

3.1. Bibliotekos ir archyvai

Iškilo du pagrindiniai klausimai: bibliotekų fonduose saugomos medžiagos skaitmeninis kopijavimas išsaugojimo tikslais ir elektroninis tokių kopijų teikimas naudotojams.

Pagal šiuo metu galiojančią teisinę sistemą bibliotekos ar archyvai neturi teisės ištaisai skaitmeninti savo kolekcijas (plataus masto skaitmeninimas). Atitinkama išimtis taikoma tik tam tikram kopijavimui nekomercinėms reikmėms⁵. Todėl norint skaitmeninti bibliotekų kolekcijas, būtinas išankstinis teisių turėtojų leidimas. Bibliotekos teigia, kad taikant šią išankstinių leidimų sistemą joms užkraunama didelė našta (leidėjai neretai skaitmeninių teisių neturi, o suteikti atskirą teisę kainuoja per daug brangiai). Papildomų problemų kyla, kai skaitmenintą medžiagą sudaro neskelbti laiškai, asmeniniai dienoraščiai ir verslo apskaitos dokumentai. Atsižvelgdami į tai, bibliotekos ir archyvai pabrėžia savo išskirtinį vaidmenį kultūros paveldo ilgalaikės apsaugos ir administravimo srityje. Šios suinteresuotosios šalys tvirtina, kad jos daro daugiau nei leidėjai, nes vadovaujasi viešaisiais interesais, o leidėjai yra komercinės įmonės. Be to, viešosios įstaigos nori užtikrinti, kad jų kolekcijos, visų pirma kūriniai, kuriais nėra galimybės naudotis komerciniais pagrindais, taptų prieinamos internete, ir teigia, kad tokia prieiga turėtų būti suteikiama ne tik konkrečiose patalpose⁶. Skaitmeninimo klausimas išsamiai aptartas ir tam tikras pirmasis susitarimas pasiektas Aukšto lygio ekspertų grupėje skaitmeninių bibliotekų klausimais. Kultūros įstaigos ir teisių turėtojai pasirašė susitarimo memorandumą dėl tinkamos kruopščios paieškos. Tačiau kol kas įpareigojančio pirmiau minėtų klausimų sprendimo nerasta.

Leidėjai ir kolektyvinio teisių administravimo organizacijos nemato pagrindo plėsti bibliotekoms ir archyvams galiojančias išimtis, taikomas kūrinių išsaugojimui ir pateikimui. Jie pasisako už tai, kad kūrinių skaitmeninimui ir galimybių jais naudotis internetu didinimui ir toliau būtų taikoma dabartinė licencijavimo schemų ir licencinių susitarimų sistema. Jie teigia, kad dabartinę išimtį išplėtus taip, kad bibliotekos, archyvai ir mokymo įstaigos galėtų paslaugas vartotojams teikti internetu, būtų pakenkta teisių turėtojams, sudarytos nevienodos leidėjų konkurencijos sąlygos ir sumažinta paskatų investuoti į naujus verslo modelius. Bibliotekos ir toliau turėtų teikti pagrindines paslaugas, tačiau medžiagos teikimas internetu neturėtų būti prilygintas nemokamai vartotojų prieigai arba teisei nemokamai naudotis saugomais kūrinių. Siekiant apsisaugoti nuo „skaitmeninio nutekėjimo“ būtina užtikrinti, kad pagal bibliotekų taikomas išimtis kūriniai internetu būtų prieinami tik jų patalpose.

Tolesni veiksmai

Per konsultacijas paaiškėjo, kad norint sukurti darnią išankstinių leidimų sistemą, taikytiną įvairioms bibliotekų iniciatyvoms, būtinos paprastos ir ekonomiškos teisių suteikimo sistemos, apimančios skaitmeninimą ir sklaidą internetu. Todėl 2010 m. Komisija, vadovaudamasi naująja strategija intelektinės nuosavybės teisių srityje, tęsė darbą ES lygmeniu, kad būtų sprendžiami su autorių teisėmis susiję šių klausimų aspektai. Šiuo darbu, be kita ko, bus siekiama išsiaiškinti plataus masto skaitmeninimo teisinės pasekmės ir galimus sprendimus, susijusius su teisių suteikimo kaina. Be to, turėtų būti išnagrinėtos visos galimos pasirinktys, įskaitant kolektyvinį licencijavimą, kurį būtų galima papildyti išplėsta kolektyvinio

⁵ Direktyvos 5 straipsnio 2 dalies c punktas.

⁶ Pagal dabartines autorių teisių taisykles tai leidžiama tik mokslinių tyrimų ar privačių studijų tikslais, naudojantis specialiais bibliotekų patalpose įrengtais terminalais (direktyvos 5 straipsnio 3 dalies n punktas).

licencijavimo sistema, kurią taikant laikoma, kad, remdamasis tinkama kruopščia paieška, teisių administratorius atstovauja „pašaliečiams“, t. y. teisių turėtojams, kurie oficialiai nepriklauso teisių suteikimo sistemai.

Tuo remdamasi Komisija apsvairstys, ar būtinos tolesnės iniciatyvos, susijusios su naująja strategija, įskaitant galimybę teisės aktais nustatyti išimčių tokiai skaitmeninimo veiklai.

3.2. Nenustatytos autorių teisės kūriniai

Nenustatytos autorių teisės kūriniai – tai kūriniai, kurių autorių teisės tebesaugomos, tačiau jų teisių turėtojų neįmanoma nustatyti ar surasti. Saugomi kūriniai gali tapti nenustatytos autorių teisės kūriniais, jei nėra duomenų apie autorių ir (arba) kitą (-us) atitinkamą (-us) teisių turėtoją (-us) (pavyzdžiui, leidėjus, fotografus arba filmo prodiuserius) arba tie duomenys pasenę.

Paprastai kūrinys gali būti naudojamas tik gavus išankstinį teisių turėtojų leidimą. Kai kūrinio autorių teisė nenustatyta, toks leidimas negali būti suteiktas. Dėl to milijonų kūrinių negalima dauginti ar kitaip naudoti, pvz., fotografija negali būti naudojama spaudos straipsniui iliustruoti, knyga negali būti skaitmeninama, o filmas – atnaujintas, kad jį būtų galima rodyti žiūrovams. Be to, esama pavojaus, kad didelės dalies nenustatytos autorių teisės kūrinių negalima įtraukti į tokius plataus masto skaitmeninimo ir paveldo išsaugojimo projektus kaip *Europeana* ar pan.

Bibliotekos, universitetai, archyvai, kai kurie komerciniai naudotojai ir kelios valstybės narės teigia, kad taikomų dokumentų, tokių kaip Komisijos rekomendacija 2006/585/EB⁷ arba 2008 m. Susitarimo memorandumas dėl nenustatytos autorių teisės kūrinių ir susijusių kruopščios paieškos gairių, problema yra ta, kad tai nėra privalomi teisės aktai ir kad plataus masto skaitmeninimo klausimas juose nesvarstytas. Kadangi teisės akto galios neturintys iniciatyvos nesuteikia pakankamai teisinio aiškumo ir neleidžia išspręsti problemos, susijusios su tuo, kad naudojimas nenustatytos autorių teisės kūriniais yra autorių teisių pažeidimas, pirmiau minėtos suinteresuotosios šalys pasisako už tai, kad Europos lygmeniu būtų imtasi teisėkūros veiksmų, kuriuos įgyvendinus nenustatytos autorių teisės kūriniais būtų galima naudotis įvairioms reikmėms. Taip pat pabrėžiama, kad, jeigu kiekviena valstybė narė priims savo taisyklės šiai problemai spręsti, gali iškilti kliūčių Bendrijoje prekiauti nenustatytos autorių teisės kūriniais.

Leidėjams, kolektyvinio teisių administravimo organizacijoms ir kitiems teisių turėtojams kyla nenustatytos autorių teisės kūrinių teisių suteikimo klausimas. Jie skeptiškai vertina galimybę išimti taikyti visiems nenustatytos autorių teisės kūriniais. Jų nuomone, svarbiausia užtikrinti, kad naudojantis duomenų bazėmis⁸ būtų atlikta sąžininga kruopšti paieška siekiant nustatyti ir surasti teisių turėtojus.

⁷ Komisijos rekomendacija 2006/585/EB dėl kultūrinės medžiagos skaitmeninimo, išsaugojimo skaitmeniniu formatu ir internetinės prieigos prie jos.

⁸ Keli leidėjai, kopijavimo teisių organizacijos ir bibliotekos bendradarbiaudamos įgyvendina ES lėšomis finansuojamą projektą ARROW (angl. *Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works*), kad savo kolekcijas skaitmeninti pageidaujančius vartotojus informuotų apie saugomų kūrinių statusą. Projektą ARROW galima laikyti pirmuoju svarbiu žingsniu, tačiau kol kas jis neįgyvendinamas visose ES valstybėse narėse. Projekto ARROW vykdytojai negalioji išduoti saugomų darbų skenavimo ir platinimo licencijų.

Tolesni veiksmai

Bendras nenustatytos autorių teisės kūrinių skaitmeninimo, išsaugojimo ir sklaidos problemos sprendimo tikslas – sukurti bendrus nenustatytos autorių teisės kūrinių savininkų kruopščios paieškos standartus ir išspręsti galimo autorių teisių pažeidimo, susijusio su naudojimusi nenustatytos autorių teisės kūrinių, klausimą. Įgyvendinant nenustatytos autorių teisės kūrinių iniciatyvą, kaip svarbiausią naujosios visapusiškos strategijos, įgyvendinamos intelektinės nuosavybės teisių srityje, sudėtinę dalį, turėtų būti rastas ES lygmens sprendimas, kad būtų užtikrintas teisinis aiškumas, palengvintas inovacijoms reikalingų žinių perdavimas ir išvengta kliūčių Bendrijoje prekiauti nenustatytos autorių teisės kūrinių.

Nenustatytos autorių teisės kūrinių problema bus išnagrinėta poveikio vertinime; jame taip pat bus įvertinti įvairūs būdai palengvinti nenustatytos autorių teisės kūrinių skaitmeninimą ir sklaidą. Minėtini tokie galimi sprendimai: atskiras privalomas teisės aktas dėl nenustatytos autorių teisės kūrinių teisių suteikimo ir abipusio pripažinimo, 2001 m. direktyvos išimtis arba tarpvalstybinio abipusio nenustatytos autorių teisės kūrinių pripažinimo gairės.

Su poveikio vertinimu susijusį darbą Komisija pradės 2009 m.

3.3. Mokymas ir moksliniai tyrimai

Šiuolaikinės informacinės ir ryšių technologijos lemia, kad mokymas, mokymasis ir moksliniai tyrimai vis dažniau tampa tarptautiniai ir tarpvalstybiniai. Informacija pasiekama ir ja naudojama ne tik fiziniame erdvėje. Todėl laikoma, kad mėginimas mokymą ir mokslinius tyrimus susieti su kokia nors konkrečia vieta nebeatitinka dabarties reikalavimų.

Vienas iš šiuo metu iškilusių klausimų – galimas mokslo darbų leidybos ir literatūros bei meno kūrinių leidybos skirtumas. Mokslo tiriamųjų ir mokslinių darbų autoriai turi kitų pajamų šaltinių ir savo darbus skelbia siekdami mokslinių tyrimų ir išsimokslinimo tikslų, o literatūros kūrinių autoriai, pavyzdžiui, romanų rašytojai, iš savo darbų leidybos turi užsidirbti pragyvenimui. Siekiant išvengti nereikalingo mokslinių tyrimų kartojimo, viešojo sektoriaus lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatai turėtų būti skelbiami visai mokslinei bendruomenei, o galbūt net prieinami viešai. Tokia nuostata remiasi tuo, kad visi moksliniai tyrimai grindžiami ankstesniais moksliniais tyrimais. Šiomis aplinkybėmis galimi klausimo sprendimo būdai – atvira prieiga pagrįsta leidyba ir atviros paskelbtų straipsnių saugyklos.

Bibliotekos ir universitetai pabrėžia, kad dabartinė licencinių susitarimų su leidėjais sistema sudėtinga ir paini. Eilinis Europos universitetas privalo pasirašyti šimtą ar daugiau licencijų, kad galėtų naudotis įvairių leidėjų teikiama suskaitmeninta mokslinių tyrimų medžiaga⁹. Norint išnagrinėti, kokios prieigos, spausdinimo, saugojimo ir dauginimo teisės numatytos kiekvienoje iš šių licencijų, tenka atlikti didelį darbą. Taip pat teigiama, kad vykdyti tarpvalstybinį licencijavimą Europos Sąjungoje sudėtinga arba neįmanoma. Bibliotekos ir universitetai tvirtina, kad būtų praktiškiau ir veiksmingiau, jeigu būtų viena centrinė organizacija, kuri teiktų įvairias skaitmeninės medžiagos naudojimo internete teises. Jie taip pat ragina nustatyti privalomas mokymui ir moksliniams tyrimams taikytinas išimtis, į kurias būtų įtraukta aiški nuoroda į nuotolinį mokymąsi. Bibliotekos ir universitetai taip pat reiškia

⁹ Žr. Tarptautinės bibliotekų asociacijų federacijos pateiktą medžiagą.

susirūpinimą, kad žurnalų abonentinis mokestis – tai lėšų švaistymas; tas lėšas būtų galima skirti moksliniams tyrimams ar mokymui¹⁰.

Leidėjai teigia, kad, norint užtikrinti reikiamą lankstumą ir tinkamai atsižvelgti į mokymo ir mokslinių tyrimų, įskaitant nuotolinį mokymąsi, reikmes, derėtų taikyti licencijavimo sprendimus, o ne privalomas teisinės normas. Jie pabrėžia, kad bibliotekoms, taip pat švietimo ir mokslinių tyrimų įstaigoms, pasirašiusioms įvairius licencinius susitarimus, suteikiama plati elektroninė prieiga prie leidėjų duomenų bazių, žurnalų ir knygų. Kūrinių pateikimo nuotolinio mokymosi ar asmeninėms reikmėms klausimu leidėjai ir licencijavimo agentūros pabrėžia būtinybę užtikrinti, kad prieiga būtų suteikta tik toms reikmėms, kurioms medžiaga yra skirta (nekomercinėms ir švietimo).

Tolesni veiksmai

Interneto atsiradimas ir jo teikiamos galimybės skleisti žinias ir mokslą nepaisant valstybių sienų jau paskatino Komisiją kartu su suinteresuotosiomis šalimis imtis konkrečių veiksmų, kad būtų suteikta vieša prieiga prie viešojo sektoriaus lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatų. Prireikus tokių veiksmų bus imamasi ir artimiausiais metais.

Eiliniam Europos universitetui tenkanti licencinių susitarimų našta turėtų būti sumažinta. Komisija tarsis su atitinkamomis suinteresuotosiomis šalimis dėl sukauptos gerosios patirties, kad universitetams būtų supaprastintas mokslinių žurnalų naudojimo teisių įsigijimas.

Nuotolinio mokymosi srityje Komisija ir toliau stebės, kaip kuriama integruota Europos tarpvalstybinio nuotolinio mokymosi erdvė. Jei prireiks, bus priimta papildomų su tokia Europos erdve susijusių priemonių.

3.4. Neįgalieji

Diskusijos dėl neįgaliesiems taikytinų autorių teisių išimčių yra susijusios su JT neįgaliųjų teisių konvencijoje¹¹ įtvirtinta pagrindine teise turėti lygias galimybes naudotis informacijos produktais, leidiniais ir kultūrine medžiaga prieinamu formatu. Vienodas požiūris į neįgaliuosius, užtikrinant jiems galimybę naudotis prekėmis bei paslaugomis ir jas teikti, įtrauktas ir į Komisijos pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas¹².

Neįgaliesiems atstovaujanti organizacija atkreipia dėmesį į knygų stygių – tik 5 % Europoje leidžiamų knygų kasmet pateikiama neįgaliesiems prieinamu formatu, tokius kaip garso įrašai, Brailio rašmenys ar didelio šrifto rašmenys. Be to, jos teigia, kad apie 95 % šios medžiagos pateikia specializuotos agentūros, kurios yra finansuojamos labdaros organizacijų arba viešojo sektoriaus subsidijomis ir kurios naudojasi autorių teisių išimtimis. Sutrikusios regos ir kiti spausdinto teksto skaityti nepajėgūs asmenys teigia, kad jiems turėtų būti suteikta

¹⁰ Pvz., *Reed Elsevier* leidžiamo žurnalo *Brain Research Journal* metinė prenumeratos kaina – 20 825 EUR (2008 m. kainomis); ULB pateikta medžiaga, 3 p. 6 išnaša.

¹¹ JT konvenciją pasirašė visos ES valstybės narės ir Europos bendrija. Ypač aktualūs 4, 9, 21 ir 30 straipsniai.

¹² COM (2008) 426 galutinis.

galimybė skaityti knygas ir kitą medžiagą, kurios teisės saugomos, tokiomis pat sąlygomis ir už tai mokėti panašiai, kaip ir visi kiti. Jie siūlo, kad leidėjai iš pat pradžių pateiktų kūrinius prieinamu formatu, iš kurių kūrinius būtų lengva konvertuoti į garso įrašus, Brailio rašmenis ar didelio šrifto rašmenis.

Nors visos valstybės narės autorių teisių išimtis įtraukė į savo teisės aktus, bendro požiūrio nėra, todėl kyla tam tikras teisinis neaiškumas. Dar blogiau tai, kad ir taip ribotą medžiagos teikimą tarpvalstybiniu mastu stabdo nacionaliniuose teisės aktuose numatyti teritoriniai išimčių taikymo apribojimai. Organizacijos, norinčios konvertuotą kūrinių eksportuoti į kitą valstybę narę, turėtų įsigyti teises paskirties šalyje, o tai labai brangu. Technologinės apsaugos priemonės nurodytos kaip papildoma kliūtis, nes jomis organizacijoms ar fiziniams asmenims užkertamas kelias į prieinamą formatą konvertuoti teisėtai įsigytus kūrinius. Dėl visų šių priešasčių neįgalieji pasisako už Europos Sąjungos masto standartinę išsamią privalomą autorių teisių išimtį.

Leidėjai sutinka, kad būtina užtikrinti galimybę daugumą išleistų knygų gauti reikiamu formatu. Jie mano, kad tai geriausia pasiekti toliau plėtojant jau taikomas savanoriškas licencijavimo schemas, o ne taikyti privalomas išimtis. Leidėjai ir kiti teisių turėtojai atkreipia dėmesį į įvairias visoje ES galiojančias savanoriškos licencijavimo schemas, taikomas sutrikusios regos ar spausdinto teksto skaityti nepajėgiems asmenims¹³. Jie pabrėžia, kad socialiniai įpareigojimai, susiję su galimybės naudotis kūrinių suteikimu, neturėtų būti nustatyti vien tik leidėjams. Kartu jie pareiškė esą pasirengę neįgaliųjų naudojimosi kūrinių problemas spręsti kartu su suinteresuotais šalimis, kad kūrinius būtų galima pritaikyti sutrikusios regos asmenims.

Tolesni veiksmai

Artimiausias tikslas – paskatinti leidėjus neįgaliesiems prieinamu formatu pateikti daugiau kūrinių. Technologinės apsaugos priemonės neturėtų trukdyti teisėtai įsigytus kūrinius konvertuoti į reikiamą formatą. Sudarant licencines sutartis turėtų būti laikomasi įstatymais nustatytų išimčių, taikomų neįgaliesiems, įskaitant sutrikusios regos asmenis¹⁴. Per konsultacijas paaiškėjo, kad visoje ES įgyvendinama įvairių bendradarbiavimo projektų, skirtų sutrikusios regos asmenims arba asmenims su regėjimo arba gebėjimo skaityti spausdintą tekstą sutrikimais. Tokia veikla turėtų būti suaktyvinta ir vykdoma visoje ES.

Pirmiausia Komisija iki 2009 m. pabaigos surengs suinteresuotųjų šalių forumą, kuriame bus svarstomi neįgaliųjų, visų pirma sutrikusios regos asmenų, poreikiai. Forume bus nagrinėjamos įvairios problemos, kurių kyla neįgaliesiems, ir galimi politikos sprendimai. Vertinant pažangą šioje srityje turėtų būti vadovaujama Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija.

Be to, forume turėtų būti svarstoma, kaip paskatinti netrukdomą konvertuotų kūrinių eksportą į kitas valstybes nares, kartu užtikrinant, kad teisių turėtojams būtų tinkamai atlyginta už naudojimąsi jų kūrinių. Forume turėtų būti atidžiai

¹³ Nacionalinių licencijavimo schemų, savanoriškų susitarimų ar gairių pavyzdžius pateikė Europos leidėjų federacija (11–13 p.), Jungtinės Karalystės leidėjų asociacija (5 ir 13 p., taip pat priedėliai) ir Autorių teisių licencijavimo agentūra (3 ir 8 p.).

¹⁴ Britų biblioteka nustatė, kad iš atsitiktinai pasirinktų 100 licencijų, dėl kurių ji susitarė su elektroninės medžiagos leidėjais, tik dviejose patvirtintos išimties sutrikusios regos asmenims.

išnagrinėtas neigaliesiems prieinamos informacijos, leidinių ir švietimo bei kultūrinės medžiagos abipusio pripažinimo ir laisvo judėjimo klausimas, taip pat apsvarstyti interneto turinio prieigos klausimai.

Remdamasi forumo veiklos rezultatais, Komisija įvertins, ar reikėtų imtis kokių nors kitų iniciatyvų.

3.5. Naudotojų kuriamas turinys (NKT)

Antrosios kartos žiniatinklio Web 2.0 prietaikos, tokios kaip tinklaraščiai, prenumeruojamieji garso bei vaizdo įrašai, naudotojų bendrai tvarkomi tinklalapiai (wiki), rinkmenų ar vaizdo įrašų mainų programos naudotojams suteikia galimybę lengvai kurti tekstus, vaizdo kūrinius ir įvairius paveikslėlius ir jais dalytis. Tai paskatino naujų interneto prietaikų kūrimą ir privertė atkreipti dėmesį į naudotojų kuriamą (mėgėjišką) turinį, t. y. į tai, kad vartotojai vis dažniau patys kuria turinį, kartais tam panaudodami medžiagą, kurios autorių teisės saugomos.

Žaliojoje knygoje apžvelgtos galiojančios išimtys, kurios gali būti svarbios NKT (citasos kritikos tekstuose ar recenzijose, atsitiktinis panaudojimas ir naudojimas karikatūroms, parodijoms ar pastišui)¹⁵, ir galimos naujos išimtys, taikytinos „kūrybiškiems, naujoviškiems ar išvestiniams kūriniams“.

Per konsultacijas dauguma suinteresuotųjų šalių išreiškė nuomonę, kad reglamentuoti NKT dar anksti. Esama tam tikro neaiškumo, susijusio su NKT apimtimi. Taip pat neaišku, ar specialiomis NKT taisyklėmis galėtų naudotis ir mėgėjai, ir profesionalai, kaip šias grupes atskirti arba koks būtų NKT taisyklių ryšys su dabartiniais apribojimais, pvz., taikomais citatoms, atsitiktiniam panaudojimui, karikatūroms, parodijoms ar pastišui.

Tolesni veiksmai

Kadangi NKT vis dar naujas reiškinys, Komisija ketina toliau nagrinėti, kokių konkrečių poreikių turi neprofesionalai, kurie kurdami savo kūrinius remiasi kūriniams, kurių teisės saugomos. Komisija toliau konsultuosis dėl sprendimų, kad naudotojams mėgėjams teisės būtų suteikiamos lengviau, pigiau ir paprasčiau.

4. IŠVADOS

Pagrindinė pirmiau minėtų diskusijų išvada – autorių teisių politika turi būti sprendžiami internetu grindžiamos žinių ekonomikos uždaviniai¹⁶. Tuo pat metu tinkama intelektinės nuosavybės apsauga turi lemiama reikšmės skatinant inovacijas žinių ekonomikoje. Būtina gerai suderinti įvairius interesus. Atlikus parengiamąjį darbą, apie kurį pranešta šiame komunikate, bus sukurtas tinkamas pagrindas tolesnėms priemonėms, kurios bus svarbiausia būsimos intelektinės nuosavybės teisių strategijos sudėtinė dalis. Todėl Komisija ir toliau turi aktyviai bendradarbiauti su visomis suinteresuotosiomis šalimis, įskaitant mokslo bendruomenę, bibliotekas ir visus internetu besinaudojančius piliečius.

¹⁵ Direktyvos 5 straipsnio 3 dalies d, i ir k punktai.

¹⁶ Kai kuriuos bendresnius šio klausimo aspektus Komisija apsvarstys būsimame Komunikate dėl kūrybinio turinio informacinėje visuomenėje.

Komisija įsipareigoja imtis tolesnių reikiamų veiksmų, laikydamosi savo būsimos strategijos intelektinės nuosavybės srityje. Artimiausioje ateityje priimtinausias būdas spręsti daugelį iš žaliwoje knygoje iškeltų klausimų – Europos Komisijos tarnybų remiamas struktūrinis atitinkamų suinteresuotųjų šalių dialogas. Pirmiausiai turėtų būti aptariamas informacijos produktų, leidinių ir kultūrinės medžiagos kūrimas neįgaliesiems prieinamu formatu. Kitas prioritetas turėtų būti rasti plataus masto skaitmeninimui Europoje taikytinus tinkamus licencijavimo sprendimus. Be to, Komisija atliks poveikio vertinimą, siekdama nustatyti, kaip spręsti teisių suteikimo klausimus, susijusius su nenustatytos autorių teisės kūriniais. Poveikio vertinime bus išnagrinėtas būtinas kruopščios paieškos, kurią reikia atlikti prieš naudojant nenustatytos autorių teisės kūrinius, lygis, taip pat abipusis nenustatytos autorių teisės kūrinio statuso pripažinimas visoje Europoje.